

# Základy filozofie

filozofie mysli

**Tomáš Ondráček**

**[ondracek.t@mail.muni.cz](mailto:ondracek.t@mail.muni.cz)**

Faculty of Economics and Administration, Masaryk University

# HLAVNÍ OTÁZKY

# otázky

- Co je mysl?
- Co je tělo?
- jaký je vztah mysli a těla?

# DUALISTICKÉ KONCEPCE

# dualita...

tělo × mysl

# dualita...

tělo × mysl

tělo × duše

# dualismus

- Mysl je odlišná od těla  
a má vlastnosti odlišné od fyzikálních objektů.

# Avicennův létající člověk

- Člověk beze smyslové zkušenosti si uvědomuje svoji existenci.

~→ Mysl je tudíž samostatnou nehmotnou substancí.

(Picha & Pichová, 2013: 38)



# Platónovo pojetí duše

- Tělo je smrtelné, duše nesmrtelná.
  - *Faidón*
- 3 složky duše:
  - rozum,
  - vznětlivost (srdnost),
  - žádostivost.

# problém interakce

- Tělo a mysl jsou dvě různé substance.
  - tělo – hmotné
  - mysl/duše – nehmotná
  
- Jak spolu mohou interagovat?

# Descartes a interakční dualismus

- Karteziánský dualismus.
- *Res cogitans a res extensa.*
  - *Res cogitans* mají jen lidé, andělé apod.
  - Zvířata jsou ekvivalenty strojů.
- Interakce substancí v šíšince.
  - Existuje interakce mezi mentálním a fyzickým.

# kválie/qualia

- Základní složky subjektivní zkušenosti.
- Fenomenální stavy, specifická zážitková kvalita, subjektivní kvalita vědomí.
- Jsou introspektivně přístupná.
- Jsou to mentální protějšky určitých fyzikálních vlastností vnímaných objektů.

(Picha, 2005)

## kválievé mutace

- Osoby, které se sice chovají nerozlišitelně, ale mající různá kvália.
- Nejčastěji chybějící nebo pozměněná kvália.

### (filosofická) zombie

Bytost, která je behaviorálně nerozlišitelná od normálního člověka, ale postrádající veškerá kvália.

# epifenomenalismus

## Princip kauzální uzavřenosti přírodních dějů

Působící síly a jejich účinky se nemohou objevit z ničeho a nezanikají v nic.

- Kauzalita vede pouze od materiálního k mentálnímu.
- Mysl nemůže kauzálně působit na tělo.
  - Kauzální potenci mají neurální stavy, nikoli mentální stavy.
  - Mentální stavy = kvália.
  - Kvália jsou způsobována fyzikálními procesy, ale sama je neovlivňují.

# nereduktivní fyzikalismus

- Kauzalita platí, ale nelze redukovat mentální na fyzické.

## předzjednaná harmonie

- Obě substance byly stvořeny a nastaveny Bohem.
- Obě substance jsou sice nezávislé, ale jsou nastaveny tak, že jsou v souladu.
- Okasionalismus – harmonie není dohodnuta předem, ale realizuje se v každém okamžiku.



# emergentismus

- Mysl je výsledkem uspořádání fyzických částí.
- Mysl není redukovatelná na části lidského těla/mozku.
- William James, David Chalmers.

# MONISTICKÉ KONCEPCE

# základní dilema

tělo, **nebo** mysl

# monismus/fyzikalismus

- Co není intersubjektivě přístupné, je přelud.
- Když zemře tělo, zemřeme.
- Mysl nemá vlastnost působit na fyzikální svět.

## černobílý pokoj

- Vědkyně Mary je prvotřídní odbornice na fyziku barev.
- Celý život prožila v monochromatické místnosti – nikdy neviděla jiné barvy než černou a bílou.
- ↪ Pokud Mary uvidí červenou, získá znalost, kterou předtím neměla.  
Existují nefyzikální fakty.
  
- Materialismus/fyzikalismus nedokáže uspokojivě vysvětlit kvália.

(Picha & Pichová, 2013: 88–9)

## (subjektivní) idealismus

- George Berkeley.
- Být znamená být vnímán.
- Svět existuje pouze ve vnímajícím subjektu.

# neutrální monismus

- Baruch Spinoza.
- Existuje jen jedna substance, která má ale více atributů.

## behaviorismus – metodologický monismus

- Psychologie jako objektivní experimentální přírodní věda.
- Cílem predikce a kontrola chování.
- Snaha získat jednotné schéma reakcí organismů.
- Nevidí dělící linii mezi zvířaty a lidmi.
- Mysl jako černá skříňka – přístup máme pouze k chování.
- S–R schéma.



# logický/analytický behaviorismus

- Zesílení behaviorismu v tvrzení, že skutečně existuje jen tělo a jeho projevy.
- Koncepce S–O–R (stimul–intervenující proměnné–reakce).
- Lze mluvit pouze o chování.

## super spartané

- Normální člověk projevuje bolest, když bolest cítí.
  - Super spartané cítí bolest, ale neprojevují ji.
- ~→ Behaviorismus není vhodnou teorií mysli.

(Picha & Pichová, 2013: 134–5)

# teorie identity

- Motivováno rozvojem neurověd.
- Mentální stav je identický s aktivací určitých neuronů.
  - Cílem je nalezení neurálních korelátů mentálních stavů.
- Problém:  
neuroplasticita, stejný mentální stav u různých organismů.

# supervenience

- Vztah mysli a těla je vztahem supervenience.
- Třída vlastnosti A supervenuje na třídě vlastností B tehdy a jen tehdy, když dva objekty, které sdílí všechny vlastnosti třídy B, pak sdílejí i všechny vlastnosti v třídě A.

# námitka proti umírněným identitním teoriím

- Umírněné verze teorie identity jsou verzemi epifenomenalismu.

# funkcionalismus

- Inspirováno fenoménem vícenásobné realizovatelnosti.
  - Mentální stav může být v různých organismech realizován různě.
  - Vyřešen problém s neuroplasticitou.
- Bolest coby vlastnost, jež je realizována fyzickým mechanismem, jehož funkcí je signalizovat poškození organismu.
- Funkcionalismus je v závislosti na zastávané variantě buď čistě monistický, nebo je kompatibilní s dualismem.
- Hilary Putnam, Jerry Fodor, D.M. Armstrong, David Kellogg Lewis, Jerry Fodor, Zenon Pylyshyn

# Turingův test

- Testování myšlení na základě toho, jestli stroj uspěje v imitační hře.
  - V místnosti je tazatel, v dalších dvou jsou dotazovaný člověk a stroj.
  - Komunikace probíhá pouze v písemné podobě.
  - Cílem tazatele je určit, ve které místnosti je člověk a ve které stroj.
- ~> Pokud stroj přesvědčí tazatele, že je člověk, měli bychom mu přisoudit schopnost myslet.

## čínský pokoj

- Člověk uvnitř místnosti spolu s návodem pro manipulaci s čínskými znaky pouze na základě syntaxe.
  - Do místnosti přicházejí vstupy v podobě čínských znaků.
  - Z místnosti člověk odesílá znaky na základě své příručky.
- ~→ Umí člověk v místnosti čínsky?  
Je Turingův test vhodným kritériem mysli?



# nahrazení mozku

- Vezmeme lidský mozek a začneme postupně nahrazovat jednotlivé jeho prvky *funkčně ekvivalentními prvky*.
- ↪ Budeme mít i nadále mysl / vědomé mentální stavy?

(Picha & Pichová, 2013: 152–3)

# pojmy I

- idealismus
- materialismus/fyzikalismus
- (interakční) dualismus
- funkcionalismus
- epifenomenalismus
- předzjednaná harmonie
- okasionalismus
- teorie identity
- zombie
- kválie
- behaviorismus
- logický behaviorismus

## pojmy II

- funkcionalismus
- Černobílý pokoj
- Turingův test
- Čínský pokoj

# APLIKACE

# kontinuita těla

# sebevražedná mise

- Voják vybraný pro sebevražednou misi.
- Vytvoření dokonalé kopie se stejnou kontinuitou vzpomínek.
- Pošlete do boje svou repliku, nebo půjdete sami?

~→ Fyzikální identita hraje roli v osobní identitě.

(Picha & Pichová, 2013: 107)

# Zdroje I

Picha, M. (2005). *Chybějící qualia: strukturní analýza*. Masarykova univerzita.

Picha, M., & Pichová, D. (2013). *100 myšlenkových experimentů ve filozofii*. dybbuk.

Tato prezentace vznikla za podpory  
Fondu rozvoje Masarykovy univerzity  
Projekt: MUNI/FR/1266/2017  
Inovace výuky filozofie a etiky pro studenty ESF



**M A S A R Y K O V A**  
**U N I V E R Z I T A**